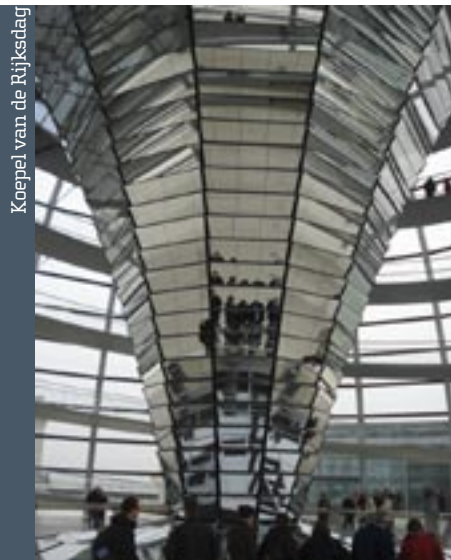

Straatbeeld Berlijn

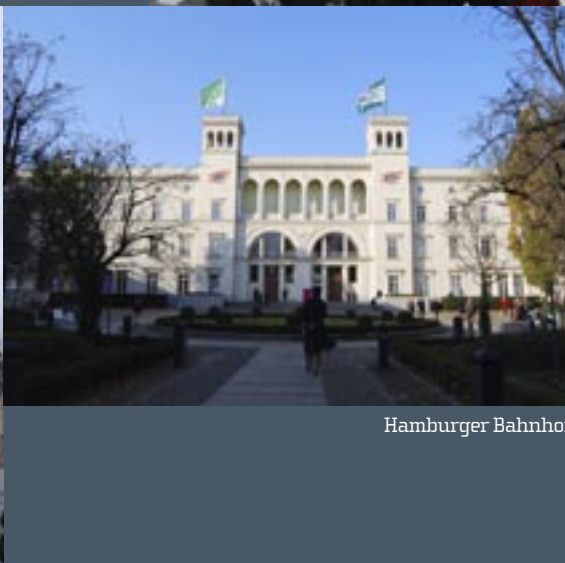
Koepel van de Rijksdag

Konzerthaus

Deutscher Dom

Hamburger Bahnhof

Berlijn (detail)

Roos van Put | Berlijn heb ik al verschillende keren bezocht. Nu eens tijdens de Preview en Art Forum Berlin, de jaarlijkse kunstbeurs waaraan internationale topgaleries deelnemen, dan weer voor de Berlin Biënnale. Wat betreft het aanbod van galeries voor hedendaagse kunst, zit je natuurlijk goed in Berlijn. Grote namen uit de wereld van de eigentijdse kunst zetelen hier. Denk bijvoorbeeld aan Galerie Zink die Marcel van Eeden vertegenwoordigt. Of de Berlijnse vestiging van MKgalerie (Rotterdam). Maar ook kunstenaarsinitiatieven en instituten zoals KW en de Neue Nationalgalerie staan op het programma voor hedendaagse kunst. Berlijn is een stad die nooit verveelt. Altijd is er wel een boeiende tentoonstelling te bezichtigen, of dit nu in het Hamburger Bahnhof is of in één van de musea op het Museumsinsel. Er is zoveel te zien, dat je over bijna elke discipline hele gidsen vol zou kunnen schrijven. Dit Stedenprofiel biedt nadrukkelijk een amuse tot de stad – met een bescheiden selectie uit het overweldigende aanbod kunst en cultuur, monumenten, eten en drinken.

MUSEUMSINSEL

Onze tour begint op het Museumsinsel, het noordelijkste deel van het in de rivier de Spree gelegen eiland. Daar bezichtigen wij het Pergamonaltaar. Het grote fries met in de hoofdrol de Godin Athene is verplichte kost voor degenen die kunstgeschiedenis hebben gestudeerd; voor velen was het zelfs een examenvraag. En zoals dat gaat bij beroemde plaatjes uit de oudheid die je tijdens je studie te verteren krijgt in de collegezaal, wekt zo'n monument wanneer je het in het echt ziet zelfs nog ontzag bij de meest doorgewinterde kunstliefhebber. Natuurlijk komen er ontzettend veel toeristen af op dit monument, maar als je de drukte even wegdenkt, kun je je laten overweldigen door dit werk.

De omgeving van het Museumsinsel is met name in het weekend erg druk. Het lijkt wel alsof iedereen vanaf het hier om de hoek gelegen Unter den Linden samenstroomt. Maar misschien is de drukte ook wel veroorzaakt door de boeken- en rommelmarkt die hier op zondag wordt gehouden. Wij kopen niks, maar speuren toch even tussen alle oude sieraden of we misschien een klein juweeltje kunnen ontdekken. Dat is niet het geval. Wel zien we mooie leren tassen, die we evenmin aanschaffen. Even verderop, aan de Georgenstraße, moeten we erg ons best doen niet al te hebberig te worden. Hier bevinden zich talloze winkels met prachtige oude juwelen en

Locatie Hitlerbunker

Holocaust Monument

Neue Nationalgalerie tijdens Berlin Biënnale 2008

Kunst & Reizen Berlijn

horloges. Art nouveau-hangers, echte bakelieten armbanden, achttiende-eeuwse zakhorloges, parelsnoeren en nog veel meer. Houd je niet van hedendaagse sieraden en zoek je iets unieks, dan ben je hier aan het goede adres. De keus is enorm en de prijzen vallen alleszins mee. Leuk is dat er tussen de winkeltjes enkele cafeetjes zijn waar het op de late zondagmiddag helemaal niet druk is. Een kopje thee, even verlost van alle toeristen die dit gebied blijkbaar niet kennen of overslaan, is dan ook aan te raden.

KONZERTHAUS BERLIN

Tijdens het museumweekend in het voorjaar zijn alle musea gratis te bezoeken. Zo ook andere bijzondere locaties, zoals het Konzerthaus Berlin, ten zuiden van het Museumsinsel. Meestal proberen we als we in een buitenlandse stad zijn een bezoek aan een theater te brengen. Dat gaat ons dit keer niet lukken, maar we willen wel heel graag het interieur van dit gebouw zien. Het is de plek in Berlijn waar je naartoe gaat om naar klassieke muziek te luisteren. Het Konzerthaus beschikt over een grote en een kleine zaal. Het gebouw is in de jaren zeventig en tachtig gerestaureerd en eigenlijk zijn we, met name door de decoraties in de gangen, nogal teleurgesteld over het interieur. Het is allemaal net even te nieuw. Gelukkig mogen we de grote zaal in, waar op dat moment een orgelconcert wordt gehouden. Prachtige kroonluchters

en een perfecte akoestiek overtuigen ons van de schoonheid van deze gerestaureerde plek. Wil je in Berlijn naar de opera, dan kun je terecht bij maar liefst drie operahuizen.

Het Konzerthaus Berlin, gelegen aan de bijzonder mooie Gendarmenmarkt, wordt aan de ene zijde geflankeerd door de Französische Dom – gebouwd voor de hugenoten – en aan de andere door de Deutsche Dom – een oude lutherse kerk. Het monument dat op dit plein geplaatst is ter ere van de dichter Schiller, levert overigens ook een fotogeniek plaatje.

Een ander monument dat op ons lijstje staat is natuurlijk dat van Peter Eisenman, iets verderop bij de Brandenburger Tor. Het indrukwekkende Holocaustmonument, dat in 2005 gereed was. We bezoeken het iedere keer als we in Berlijn zijn. In de avonden en overdag. Typisch is overigens hoe herinnering werkt, want zowel mijn reisgenote als ik verkeerden in de veronderstelling dat de blokken zwart zijn. Wanneer wij er voor staan en ons begeven tussen de rechthoekige formaten die doen denken aan grafstenen, blijkt dat wij ons hebben vergist: ze zijn van beton en de kleur is grijs. Onze herinnering heeft zich samengevoegd met de associatie die je bij een dergelijk monument, ter nagedachtenis aan de vele, vele overledenen, hebt. Het monument bestaat uit maar liefst 2711 stenen op verschillende hoogte. Als je er doorheen wandelt kijk je nu eens bovenop een

steen, dan weer stijgt het formaat huizenhoog boven je uit. Het geometrische patroon van rechte lijnen die elkaar kruisen geven je een koud en benauwend gevoel. En ook nu worden wij er weer stil van.

WESTERSE LUXE

De geschiedenis van Berlijn wordt in dit Stedenprofiel niet besproken. Niettemin brengen wij bij een stadswandeling een bezoek aan Checkpoint Charlie. Ook omdat in deze omgeving – weliswaar in het kort – belangrijke momenten uit de geschiedenis van de Muur met behulp van foto's en teksten worden uitgelicht. Zo is er een foto te zien van de jonge Kennedy die de roemruchte woorden 'Ich bin ein Berliner' sprak. Wie Berlijn bezocht voordat de Muur viel, weet dat je op deze plek soms urenlang moest wachten om te mogen passeren. Een foto van een groot station getuigt hiervan. Mijn reisgenote verhaalt over die tijd, hoe onwerkelijk en grimmig tegelijkertijd de sfeer toen was. En hoeveel luxe er in het westerse deel van Berlijn was.

Een voorbeeld hiervan is het Kaufhaus des Westens, ook wel bekend als KaDeWe, aan de Tauentzienstraße. Dat is een groot warenhuis, met een aanbod dat vergelijkbaar is met bijvoorbeeld Harrods. Het is luxe wat de klok slaat. Parfums, kleding, ondergoed, schoenen. Wij besluiten hier te dineren en dat doen we op de zesde verdie-

Café Georgenstraße

KW

Tijdelijke Kunsthal

Unter den Linden [detail]

Antieke juwelen op de G. Georgenstraße

Voormalige bierbrouwerij

ping. Verschillende restaurantjes bevinden zich op de bovenste etage. Een geweldig eetparadijs. Je kunt je maag op talloze manieren uiterst aangenaam vullen. Van de Thaise keuken tot kaviaar en Mexicaanse wraps of luxe chocolade. Het is er allemaal. Wij eten in het visgedeelte, waar je ter plekke je vis uitzoekt die vervolgens direct bereid wordt. Op de kaart staat, naast klassieke soorten als kabeljauw en gamba's, ook haai. Het eten is hier niet duur en er is een goede, snelle service. Het eten zelf neemt weinig tijd in beslag, binnen een uur staan we weer buiten. Let wel op de openingstijden, deze afdeling sluit 's avonds om negen uur.

HEDEENDAAGSE KUNST

In de inleiding is al gezegd dat het aanbod van hedendaagse kunst in Berlijn groot is. Er zijn talloze galeries maar ook vele kunstenaarsinitiatieven. Een heel stedenprofiel zou gewijd kunnen worden aan een galerietocht in deze stad. Evenzo kun je pagina's vullen met nieuwe kunstplekken, zoals het galeriecluster direct achter het Hamburger Bahnhof of de net geopende tijdelijke Kunsthal (Temporäre Kunsthalle Berlin), te vinden aan het Schloßplatz op het Spreeinsel. Ten noorden van het eiland bevindt zich een aantal straten waar een concentratie van interessante, internationaal opererende galeries en kunstenaarsinitiatieven te vinden is, met name

in de Auguststraße en Linienstraße. KW (Kunst-Werke Berlin), dat zich in de programmering richt op de voorhoede binnen de eigentijdse kunst, is eveneens te vinden in de Auguststraße. Tijdens de Biënnale van Berlijn was dit een van de hoofdlocaties. Het in 1990 opgerichte instituut heeft geen eigen collectie en kenmerkt zich door een 'laboratoriumfunctie'. Niet ver hiervandaan, aan de Albrechtstraße/Reinhardtstraße, is (na afspraak) de bunker te bezichtigen waar de Sammlung Boros wordt getoond. Wil je deze bunker bezoeken, plan en reserveer dit dan ruim van tevoren. Toen wij er waren, hoorden wij dat de bunker het komende jaar is 'volgeboekt'. Een andere plek voor hedendaagse kunst is het Hamburger Bahnhof, dat naast een serieuze collectie film-, video-, schilder- en beeldhouwkunst ook het Joseph Beuys Medien-Archiv herbergt. Van veraf zie je de neonsculptuur van Dan Flavin al staan op dit gebouw. 'Veraf' is in dit geval bijvoorbeeld de koepel van de Reichstag – het Duitse parlamentsgebouw dat voor publiek toegankelijk is. Ga hier wel vroeg naar toe want de rijen zijn altijd lang. De Neue Nationalgalerie, ten zuiden van de Spree, moet overigens ook op je kunstprogramma staan. Dit museum, gebouwd door Ludwig Mies van der Rohe, heeft glazen gevels rondom en kenmerkt zich door een open karakter. Op de begane grond worden tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd

en tijdens de Biënnale van Berlijn 2008 was het ook een van de locaties. In het souterrain bevindt zich de vaste collectie moderne kunst. Hier vind je grote namen zoals Munch, Kokoschka, maar ook is er werk van Rebecca Horn, Sigmar Polke, Jürgen Klauke. In het souterrain zijn wisselende tentoonstellingen geprogrammeerd. Hier vlakbij ligt de Potsdamer Platz. Platgebombardeed in de Tweede Wereld Oorlog en nu volgebouwd met hoogstaande hedendaagse architectuur. Het bruist er van de energie. Druk autoverkeer, telefonerende mensen op straat, schreeuwende lichtreclame; bijna niets herinnert nog aan dat stukje niemandsland naast de Berlijnse Muur. Wat nog wel herinnert aan de Tweede Wereldoorlog is een plek enkele straten verderop. In de Gertrud-Kolmarstraße, nog geen vijf minuten lopen van de Potsdamer Platz, lag de bunker waar Hitler zich in zijn laatste dagen schuilhield. Zo treffend in beeld gebracht in de film *Der Untergang*. Het is even zoeken, maar voorbijgangers zijn zo vriendelijk ons de exacte plek aan te wijzen. Hier zien wij een plaquette waarop precies staat aangegeven waar de vertrekken van de Führer zich bevonden. We lezen over de geschiedenis van de bunker en zijn opnieuw even stil.

Met dank aan Connie van Driel, hoofd subsidies en atelierbeleid Stroom Den Haag en Jurriaan Benschop, correspondent Berlijn voor Kunstbeeld.

GALERIES EN KUNSTENAARSINITIATIEVEN

Berlijn heeft een keur aan kunstenaarsinitiatieven. Galeriestad die op het internationale terrein een toonaangevende rol spelen vind je eveneens in deze stad. Interessante galeriestad zijn geconcentreerd in de Auguststraße, Linienstraße, Heidestraße, Lindenstraße, Rudi-Dutschkestraße en Zimmerstraße. Geïnteresseerden doen er goed aan de galerie-agenda te raadplegen, de beste is de *Index*, ook via www.indexberlin.de. Berlijn heeft doorgaans in het eerste weekend van mei een open galerieroute, zie hiervoor www.gallery-weekend-berlin.de (ook verkrijgbaar als brochure). Voorafgaand hieraan is in Leipzig ook een open galerieroute.

MUSEA EN INSTITUTEN

Kunst-Werke Berlin, Auguststraße 69, www.kw-berlin.de
 Neue Nationalgalerie, Potsdamer Straße 50, www.smb.spk-berlin.de/nng
 Hamburger Bahnhof, Invalidenstraße 50-51, www.hamburgerbahnhof.de
 Pergamonmuseum, Am Kupfergraben 5, www.smb.spk-berlin.de
 Deutsche Guggenheim, Unter den Linden 13-15, www.deutsche-guggenheim-berlin.de
 Temporäre Kunsthalle Berlin (2008-2010), Schloßplatz, www.kunsthalle-berlin.com

ETEN

In het beroemdste warenhuis van Berlijn, het Kaufhaus des Westens (KaDeWe), vlakbij de Kurfürstendamm en de Gedächtniskirche, bevindt zich op de bovenste etage een geweldig eetparadijs. Je kunt leuk ontbijten in de koepel van de Reichstag. Op de vroege zondagochtend is elk tafeltje hier al bezet. Reserveren is dan ook aan te raden. Let hier op de werken aan de muur: te zien zijn tekeningen van Christo die in 1995 de Reichstag op zijn geheel eigen wijze inpakte.

OVERNACHTEN

Wij hebben in Berlijn het appartement ontdekt van het NH hotel Berlin City West. Wanneer je met meer personen reist, in dit geval drie, is deze plek een goede optie. Je hebt de vrijheid van het appartement en het gemak (keuken-tje), je kunt je eigen ontbijt meenemen bijvoorbeeld, maar als je wilt kun je van alle faciliteiten van het hotel gebruik maken. Let wel op: in het keukentje is geen servies of bestek of een koffiezetapparaat. Zelf meenemen. Overigens is de keus aan hotels in Berlijn groot en divers. Het Best Western in Berlin Mitte ligt naast de Sammlung Boros. Leuk als je kamer zich op de vijfde etage bevindt, dan heb je zicht op het dakterras.

WINKELN, MODE

Berlijn is typisch zo'n metropool als Londen en Parijs. Je kunt hier op alle niveaus goed shoppen. *High street fashion* is te vinden aan de Kurfürstendamm. In de Hackesche Höfe vind je boetiekjes en een keur aan restaurantjes, 's avonds is het er ook gezellig druk. Bijzondere winkels zoals bijvoorbeeld Bruuns Bazaar (uit Kopenhagen) en goede kwaliteit vintage kleding vind je vooral in de wijk Prenzlauer Berg. In de Kastanienallee, maar ook in de straten die hierop uitkomen zijn vele vintage- en tweedehandswinkels te vinden. Noemenswaardig in Prenzlauer Berg is de Kulturbrauerei aan de Schönhauser Allee 36. De Kulturbrauerei is een groot neogotisch complex, in rode en gele baksteen. Hier bevinden zich theaters, bioscopen, restaurants, cafés en ateliers. Tijdens mooie dagen kun je hier op verschillende terrassen lekker zitten, minstens zo leuk is het om hier Oud en Nieuw te vieren. Vooraf kaarten kopen.

WEBSITES EN CULTURELE AGENDA'S

www.gallery-weekend-berlin.de
www.berlijn.nl
www.cityspotters.com/duitsland/berlijn.html

Reis mee met SRC en ontdek het Londen van Waterhouse!

Waterhouse in Londen

→ 4 dagen vanaf € 598 • Vertrek 16 april 2009

Ansluitend bij de tentoonstelling J.W. Waterhouse (1849-1917). Betoverd door vrouwen in het Groninger Museum organiseert SRC-Cultuurvakanties deze unieke reis naar Londen. Op verschillende locaties in en om Londen bewondert u werken van Waterhouse en zijn tijdgenoten. Tevens bekijkt u zijn graf en en brengt u een bijzonder bezoek aan Buscot Park. Uiteraard heeft u ook de tijd om op eigen gelegenheid bruisend Londen te verkennen.

DAG 1: We bezoeken Buscot Park in Oxfordshire, waar portretten van Waterhouse hangen. Vervolgens bezoeken we het graf van Waterhouse, zien zijn laatste woonplaats in St. John's Wood en de Primrose Hill studio's waar hij werkte.

DAG 2: Tijdens een rondleiding in het Tate Britain zien we in The Prints and Drawings Rooms schetsen van Waterhouse en zijn tijdgenoten. 's Middags bekijken we de Royal Academy en de lokalen van de schilderschool waar Waterhouse heeft lesgegeven.

DAG 3: In het Victoria & Albert Museum bekijken we een deel van de collectie. We sluiten de dag af met een bezoek aan de Guildhall, waar

we prachtige schilderijen van tijdgenoten van Waterhouse zien.

DAG 4: Vandaag kunt u op eigen gelegenheid Londen verkennen. 's Middags gaan we naar de luchthaven voor de terugvlucht. *(Wijzigingen in het programma zijn voorbehouden.)*

INCLUSIEF • Lijnvlucht Amsterdam – Londen v.v. • Luchthavenbelastingen en heffingen • Vervoer op dag 1 en 4 in een lokale touringcar • Hotel o.b.v. logies en ontbijt • Excursies • Nederlandssprekende reisleader

Voor het volledige programma of direct boeken: src-cultuurvakanties.nl of 050 – 3 123 123.